

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा
विद्यापीठ नांदेड (४३१ ६०६)



स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड.



पदवी अभ्यासक्रमासाठी
(U.G.C.)
प्रकल्पलेखन प्रबंधिका
(Project Work Book)

हनुमान शिक्षण प्रसारक मंडळ संचालित,
कै.रमेश वरपुडकर कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय
सोनपेठ जि.परभणी (४३१५१६)


PRINCIPAL

Late Ramesh Warpudkar Arts. & Com.

शैक्षणिक वर्ष: 2023-2024 College, Sonpeth Dist. Parbhani



स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड.

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ
नांदेड ४३१ ६०६

प्रकल्पलेखन प्रबंधिका
(Project Work Book)

- महाविद्यालयाचे नाव : कै.रमेश वरपुडकर कला, वाणिज्य व विज्ञान
महाविद्यालय, सोनपेठ जि.परभणी
- शैक्षणिक वर्ष : २०२३-२०२४
- विद्यार्थ्याचे नाव : आकांक्षा सुर्यकांत गव्हाडे
- वर्ग : बी.कॉम तृतीय वर्ष
- बैठक क्रमांक : CT 37053
- प्रकल्पकार्याचे शिर्षक : रामेश्वर हार्डवेअर अँड मशनरी सोनपेठचा
अभ्यास
- मार्गदर्शक प्राध्यापकाचे नाव : प्रा.डॉ.एम. डी.कच्छवे

प्रमाणपत्र



प्रमाणित करण्यात येते कि, मी आकांक्षा सुर्यकांत गव्हाडे वर्ग बी.कॉम तृतीय विषय 'रामेश्वर हार्डवेअर अॅन्ड मशिनरी सोनपेठ' विषयावर मार्गदर्शक प्राध्यापक व विद्यापिठाच्या नियमावलीतील सुचनेप्रमाणे प्रबंधिका तयार केली आहे. सदर प्रकल्पकार्य प्रबंधिका हि संबंधित विद्यार्थीनीने स्वतःसंकलित केलेल्या लेखन सामग्रीवर आधारित असून स्वतःच्या हस्ताक्षरात लिहिली आहे या महाविद्यालयात याविषयावर इतर कोणत्याही विद्यार्थ्यांस/विद्यार्थीनीस लिहण्याची परवानगी दिली नसून ही एकमेव प्रबंधिका आहे.

प्रा.डॉ.एम. डी.कच्छवे
मार्गदर्शक

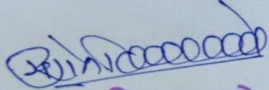
Dr.M.D. Kachave
Research Supervisor
M.Com., M.Phil, B.Ed, Ph.D
Late Ramesh Warpudkar College
Sonpeth, Dist.Parbhani (M.S.)


प्रा.डॉ.वसंत सातपुते

PRINCIPAL
Late Ramesh Warpudkar Arts. & Com.
College, Sonpeth Dist. Parbhani

प्रमाणपत्र

प्रमाणीत करण्यात येते की, मी आकांक्षा सुर्यकांत गव्हाडे वर्ग बी.कॉम तृतीय वर्ष विषय 'रामेश्वर हार्डवेअर अॅन्ड मशिनरी सोनपेठ' या विषयावर मार्गदर्शक प्राध्यापक व विद्यापिठाच्या नियमावलीतील सूचनेप्रमाणे प्रबंध तयार केला आहे. या विषयावर गोळा केलेल्या सामग्री वरच ही प्रबंधिका असून स्वतःच्या हस्तक्षरात लिहीली आहे. या विषयावर महाविद्यालयात इतर कोणत्याही विद्यार्थ्यांने प्रबंधिका लिहीली नाही.


प्रा.डॉ.एम. डी.कच्छवे
मार्गदर्शक


आकांक्षा सुर्यकांत गव्हाडे
विद्यार्थी / विद्यार्थ्यांनी

दि /०३/२०२४

Subject.....

Date

Note / Remarks.....

अनुक्रमणीका	पेज. क्र
प्रकरण 1. प्रस्ताविक	1-13
1) प्रस्तावना	6-9
2) विषय निवड	10-11
3) टाईटल & मशानरीचे महत्व	12-13
प्रकरण 2. टाईटल & मशानरी उद्योगाविषयी	14-22
1) टाईटल & मशानरीची माहिती	15-16
2) कोणत्या क्षेत्रासाठी उपयुक्त आहे. त्याची माहिती व प्रकार	17-22
प्रकरण 3. सोनपेठ शहराची पार्श्वभूमी	23-37
1) परभणी जिन्ध्याचा इतिहास	24-33
2) सोनपेठ शहराचा इतिहास	34-37

Subject

Note / Remarks

प्रकरण ४. सोनपेठ येथील हाईवेअर
मशिनरीचे माहिती व व्यवस्थापन ३४-५३

१) ठिकाण ३९

२) स्पष्टीक ५०

३) माताची उपकब्धाता व साठवण ३१-५२

५) आडवकाचे व्यवस्थापन ५२-५३

प्रकरण ५. हाईवेअर & मशिनरी
व्यवसायातील समस्या ५५-५७-५१

प्रकरण ६. समस्या सोडविण्यासाठी
उपाययोजना ५२-५९

प्रकरण ७. शुचना व शिकारशी ६०-६३

प्रकरण ८. संदर्भशुची ६५

प्रकरण ९. प्रश्नावली ६५



प्रस्तावना :-

अजण्या २१ व्या शतकात सुद्धा
हार्डवेअर & मशनरी व्यवसायाचा फार
महत्वाचे स्थान प्राप्त झालेले आहे.
हार्डवेअर & मशनरीचा उपयोग सर्वत्र
क्षेत्रात होत असतो. हार्डवेअर &
मशनरीची आंतरराष्ट्रीय बाजारपेठेत मागणी
वाढलेली असल्याला दिसून
येते.

भारतीय संस्कृतीमध्ये व मानवी
जिवनात हार्डवेअर & मशनरीला फार
महत्वाचे स्थान प्राप्त झालेले आहे.
तर हार्डवेअर हे मानवी जिवनात प्राचीन
काळापासून उपयोगात आणले जात
आहे. खेती क्षेत्रास याला सर्वात
जास्त महत्वाचे स्थान असल्याचे
दिसून येते.

Subject

Date

Note / Remarks

माधुबुकीकरणामुळे राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय
बाजारपेठेत याची मागही वाढत गेली
आहे.

हार्डवेअर व मशीनरीच्या उपयोगाचे विविध
क्षेत्रांमध्ये होतं. त्यामध्ये शेती क्षेत्र,
कारखानदारी अशा प्रकारच्या विविध
क्षेत्रांमध्ये याचा उपयोग होतो. भारताने
१९९२ चा खाजगीकरण, उदारिकरण व
औद्योगिकीकरणचे धोरण स्विकारल्यामुळे
हार्डवेअर व मशीनरीच्या विविध प्रकारांचा
विकास झालेला आपल्याला दिसून
येतो. आहे.

भारतामध्ये दिल्ली, मुंबई, कोलकोता,
पुणे, नागपुर, नाशिक इ. मोठ्या बाजारपेठेत
वेगवेगळ्या प्रकारच्या हार्डवेअरचे दुकान
आपल्याला दिसून येतात. भारताला
विदेशातून व विदेशाला भारतातून
मोठ्या प्रमाणात पोतादानी आयात
नियति झाल्याची आपल्याला दिसून येते.

हार्डवेअर व मशीनरीच्या संदर्भातून
मोठ्यामोठ्या कंपन्यांमध्ये बेरोजगारांना संधी
प्राप्त झालेलीसुद्धा आपल्या दिसून येते.
त्यामुळे बेरोजगारीचे काही प्रमाणात नियंत्रण
झाल्याचे दिसते. सुरुवातीच्या काळात

Date : _____

Topic : _____

हार्डवेअर & मशिनरीच्या व्यवसायासाठी आपल्याला वेगवेगळ्या प्रकारचे खिले वायसर, स्कू, नट बोल्ट, कुंडे, कडी, फवारे, कोयते, साखळ्या, पार्सिप अशा प्रकारची अनेक वस्तु आपल्याला पहावयास मिळतात. वर्षापासून हार्डवेअर & मशिनरी 20 ही मागणी स्थानिक बाजारपेठेपुरतीच मर्यादित होती. परंतु वाढत्या

Subject.....

Date

Note / Remarks.....

थाका जास्त महत्वाचे स्थान प्राप्त
साले आहे.

शोनपेठ शहर हे ग्रामीण भाग
असल्यामुळे येथे हार्डवेअरचे पदा इकाने
अहित. व याठिकाणी व्यवसाय चांगल्या
प्रकारे चालते. येथील जास्तीत जास्त
ग्राहक हे माकाची उधार खरेदी करतात.
व इकानदार वस्तुचा पुरवठादेखील करतात.
वस्तुची उधार विक्री केल्यामुळे व्यवसाया
मध्ये चढ-उतार कल्यासाठी आडवळचे
प्रमाण जास्त नसते. व त्यासाठी शासनाकडून
कुर्ज घेऊन किंवा इतर कोणत्याही पद्धतीने
जास्तीत जास्त व्यवसायात आडवळ गुंतवावे
लागते.

Subject

Note / Remarks

विषयाची निवड ३

या विषयाची निवड करतांना सर्वप्रथम श्रुतकाळातील व भाविष्यकाळापर्यंत देशांना वाढत्या लोकसंख्येनुसार त्यांच्या गरजा अमर्यादित झाल्या आहेत व हार्डवेअरच्या वापर प्रत्येक क्षेत्रामध्ये होते असल्यामुळे त्यामुळे प्रेरित होऊन मी हार्डवेअर & मशिनरीच्या व्यवसायाची निवड केलेली आहे.

जगातील सर्व क्षेत्रामध्ये ग्लोबॅंडी वस्तूंचा उपयोग होत असतो. संपूर्ण जगात हार्डवेअरची मोठ्या प्रमाणात आयात-निर्यात होत असते. त्यासाठी हार्डवेअर & मशिनरी व्यवसायासाठी सर्वांनी केंद्रीकरण व्हावे त्यासाठी जगातील सर्व देशांत हार्डवेअर & मशिनरी स्टोअर्सची स्थापना झालेली पिसून येते.

यामुळे हार्डवेअर & मशिनरीच्या व्यवसायाचा अनन्य साधारण महत्व प्राप्त झाले आहे. लोकांच्या हार्डवेअर & मशिनरीकडे असलेला कुल व आवड याची जाण राखून मी हार्डवेअर & मशिनरी व्यवस्थापनाचा अभ्यास या विषयाची निवड केलेली आहे.

Subject.....

Date.....

Note / Remarks.....

माज आपल्याला बाजारमध्ये दिशून येते आहे की मागणी पूर्व उत्पादन असल्याचे दिशून येते. आपण हार्डवेअर & मशिनरीच्या प्रत्येक पार्टची चांगल्या प्रकारे इंटरनेटद्वारे माहिती घेऊ शकतो. जगात प्रत्येक कानाकोपऱ्यात हार्डवेअर & मशिनरीचे दुकान व त्यांच्या शाखांचे जाळे देशांतर्गत विस्तारलेले आपणास दिशून येते.

ग्रामीण भागात हार्डवेअर & मशिनरी व्यवसायाला मागणी खूप जास्त प्रमाणात आहे. कारण ग्रामीण भागातील प्रत्येक शेतकरी एखादी यंत्र बिघडल्यानंतर ते शहरात जाऊन दुरुस्त करव्यासाठी खर्चाकडे वेळ व पुरेशा पैसा नसतो. हार्डवेअर & मशिनरीचे वाढते महत्व आणि बाजारपेठेतील स्थान लक्षात घेता मी "हार्डवेअर & मशिनरीचे व्यवस्थापन" या संपरीत विषयाची निवड केलेली आहे.

त्याप्रमाणे हार्डवेअर & मशिनरीसमोर येणाऱ्या अडचणी, तसेच या अडचणींवर मात करव्यासाठी काय उपाययोजना असतील यासाठी लागणाऱ्या उपाययोजना याचा सविस्तर अभ्यास. आढावा घेण्यासाठी मी या विषयाची निवड करव्यात आली आहे.

Subject

Date

Note / Remarks

हाईवेअर २ मशनरीचे महत्व ३

1) व्यवसायिकांच्या दृष्ट्या महत्व ३ जुन्या व पारंपारिक रितीरिवाजानुसार कोणताही व्यवसायीक हा आपल्या व्यवहाराची सुरुवात करतांना व आपले दुकान सकाळी उघडल्यानंतर सर्वप्रथम देवा-देवतांना पुजा करून त्यांना पुष्पहार अर्पण करतात.

भाजूही ती फुजी परंपरेची जपवणुक वारसा हक्कांनुसार देवी-देवतांना सनासुदीला पुष्पहार चढवविल्यात येतो. व्यवसायीकांना आपले दुकान हे लक्ष्मी असते. रोज संध्याकाळी दुकानदार आपले दुकान चांगल्या प्रकारे झाडून घेता. व उदवत्ती काढून देवी-देवतांच्या प्रतिमेसमोर नमस्कार करतात.

२) आंतरराष्ट्रीय बाजारपेठेत वाढ ३

हाईवेअर २ मशनरीच्या व्यवसायातील विविध वस्तूंची आंतरराष्ट्रीय बाजारपेठेमध्ये मागणी वाढलेली आपल्याला दिसून येत आहे. आंतरराष्ट्रीय बाजारपेठेत गेल्या तिस दशकापासून या

Subject

Date

Note / Remarks

वस्तुंची मागणी वाढून येताना आपल्याला
दिसून येत आहे.

3) आर्थिक विकासात वाढ :-

व्यवसायांमध्ये वेगवेगळ्या प्रकारच्या वस्तुंची
मागणी ही अंतरराष्ट्रीय स्तरावर वाढल्यामुळे
या व्यवसायात आर्थिक विकास घडून
आलेला आहे.

हार्डवेअर & मशीनरीच्या मागणीत
वाढ झाल्याने या व्यवसायाचे प्रमाण वाढले
असून आर्थिक विकास घडवून येत आहे.
त्यामुळे आश्यात परकीय चलनाची वाढ
झाल्याची आपल्याला दिसून येते.



Subject.....

Date.....

Note / Remarks.....

प्रकरण ७. सुचना आणि शिकारसी

१) सोनेपेठ शहरात अक्षरतेचे प्रमाण जास्त आहे. &

सोनेपेठ शहर हे नवीन ताबुडी झालेला असल्यामुळे व गाणुबाणुच्या परिसर हा ग्रामिण भागाचा असल्यामुळे शैक्षिक साक्षरतेचे प्रमाण हे खूप कमी प्रमाणात दिसून येते. या ठिकाणचे प्रारिद्रय हे मानवान्या अक्षरते पणास मदल्याचे कारण आहे.

२) उत्पादित वस्तु विषयचे नसलेले ज्ञान &

सोनेपेठ शहर हे एकुदकु विकासच्या दृष्टीने प्रगत होत चालले असले तरी व्यवसायीकाने उत्पादित केलेल्या वस्तुचे बाहकांना ज्ञान नसल्याचे दिसुन येते ते ज्ञान वाढविल्यात प्रयत्न केला पाहिजे.

Subject.....

Date.....

Note / Remarks.....

3) उच्च शिक्षितंचे प्रमाण ३

शोनपेठ शहरात ग्रामीण भागाचे लोक बहुसंख्य असल्यामुळे येथे शिक्षित व उच्च शिक्षित लोकांचे प्रमाण हे कमी प्रमाणात आहे. त्यामुळे शोनपेठचा मनासारखा भाग म्हणावा तेवढा विकास न झाल्याचे निदर्शनास येते.

4) राजकीय दस्तक्षेप ३

शोनपेठ शहर हे तालुका टोकन 23 वर्ष पूर्ण झालेली आहेत. तेव्हा व्यापारात राजकीय नेत्यांचा समावेश असल्यामुळे बाजारपेठेतील कारश्या हाक्याली राजकीय नेत्यांवर अवलंबून आहे. त्यामुळे बाजारपेठेतील राजकीय नेत्यांच्या मुस्कुराजाला आळा आणण्याचा प्रयत्न झाला पाहिजे.

5) लहान बाजारपेठ ३

शोनपेठ शहर हे निम्मशहरी भाग असल्यामुळे व शोनपेठचा विकास हा, खास नसल्यामुळे शोनपेठ येथील व्यवसायाचा बाजारपेठ ही लहान स्वरूपाची आहे. त्यामुळे येथील व्यवसायाचा कारसा विकास मजबूत वाढ करणे येत नाही.

Subject.....

Date

Note / Remarks.....

त्यामुळे बाजारपेठेची सुधारणा करण्याचे प्रयत्न करण्यात यावे.

6) दळणवळणाच्या साधनेत सुधारणा

सोनपेठ शहर हे दुसऱ्या शहरांच्या मानाने लहान असल्यामुळे येथील दळणवळणाच्या साधनेत म्हणावा तेवढा विकास झालेला दिसून येत नाही त्यामुळे सोनपेठ येथील व्यवसायात काही प्रमाणात अथवा आल्या आहेत. त्यामुळे सोनपेठ येथील रस्ता सुधारीकरण करण्यात यावे.

7) लहसंख्य कोक शेतीवर आधारित

सोनपेठ शहर हे ग्रामीण भागातून असल्यामुळे येथील लहसंख्य कोक शेतीकरी व बाकीचे कोक हे दुकानदार आहेत. सोनपेठ येथील लहसंख्य उद्योग हे शेतीवर अवलंबून आहे. उदा. दुग्धव्यवसाय, कुकटपालन, भाजी विक्री इ. त्याचे प्रमाण जास्त असल्याचे दिसून येते. त्यामुळे सोनपेठ येथील व्यवसाय म्हणावा तेवढा प्रगत झालेला नाही.

Date : _____ Page : 63

Topic : _____

8) लघु उद्योग प्रोत्साहनाचे प्रमाणक
कमी :-

सोनपेठ शहरात लघु उद्योगांना प्राधान्य कमी स्वरूपाचे आहे. सरकारकडून लघु उद्योगांना कमी व्याजदरातून, कर्ज उपलब्ध करून देऊन लघु उद्योगांना प्रोत्साहन देण्यात याव.

9) नवीन तंत्रज्ञानाचा वापर :-

सोनपेठ शहर हे ग्रामीण भागा असल्यामुळे येथील लोक शेती करतात. व उपयुक्त जास्त प्रमाणात विविध यंत्रांचा शेतीमध्ये वापरण्यात येतो. व त्यामध्ये अनुन सुधारणा होऊन नवीन तंत्रज्ञानाचा वापर व्हावा. व व्यवसायात दर्जदार प्रमाणात बदल घडवून आणावा.